

L'arxiu musical de Canet de Mar

XAVIER MAS GIBERT

Transcripció de la conferència de Xavier Mas, president del Centre d'Estudis Canetencs, que va ser llegida a la mitja part del concert de música barroca del compositor Laverni, celebrat a la Capella Fonda de l'Església Parroquial de Canet, el 27 de novembre de 2004

Culturalment parlant, a Canet no hi ha hagut mai res que es pugui comparar a l'arxiu de música religiosa dels segles XVII i XVIII. I no parlo del seu preu material, sinó del valor inefable que només tenen determinades realitzacions o possessions artístiques. El que voldria ser capaç de tractar o simplement explicar ara aquí, és el nexce entre la presència d'un arxiu de música religiosa, sobretot del Renaixement i el Barroc, i per tant, en els segles XVII i XVIII, un període coincident amb el primer creixement econòmic i urbà de Canet de Mar.

Dic això i sé que hi ha qui ha afirmat que els arxius com el de Canet abans n'hi havia a cada poble i la seva subsistència, es deu que no es va cremar com s'esdevingué a

la majoria de pobles i ciutats de Catalunya.

Si bé és un fet que, sobretot a partir del Concili de Trento, la música religiosa va tenir una gran difusió, seria una exageració afirmar que, aquesta música va arribar a tot arreu. I, és un fet que a pocs llocs de Catalunya –i així ho demostra la presència i no només la subsistència d'aquest arxiu- on la música religiosa hi va tenir la importància quantitativa i qualitativa que va tenir a casa nostra.


Quedi ben clar, que ni abans ni ara, un arxiu així no hi era pas a cada poble. Una acumulació secular de partitures de música religiosa de la categoria d'aquesta, es deu a una sèrie de circumstàncies socials i econòmiques específiques d'aquest lloc.

Simplement per acabar amb aquest punt, permeteu-me un exemple ben pròxim. Arenys de Mar, no solament és la població que tenim més a prop, sinó que té un origen i un desenvolupament tant semblant al de Canet que fins i tot a vegades es confon. Doncs bé, Arenys mai no ha tingut ni té una acumulació de partitures de música religiosa que arribi ni a la meitat del de Canet. I que consti que a Arenys de Mar hi ha el cèlebre retaule barroc de la mateixa època i són més curosos que nosaltres en la conservació del que els és propi. Doncs bé, a Arenys, que tenen perfectament conservades i catalogades les seves partitures, aquestes no arriben ni al miler. Deixat això clar, són del tot conscient que davant d'una afirmació davant de la qual resulta legítim preguntar-se com és que una acumulació musical d'aquesta categoria va poder néixer i créixer en un poble petit com el nostre. Això és el que voldria ser capaç d'explicar.

Al meu entendre, l'acumulació de les partitures que conformen l'arxiu parroquial de Canet, respon lògicament al desenvolupament musical i al conreu, no pas únic però sí, especialment important, d'aquesta mena d'activitats artístiques o si voleu, artísticoreligioses que, durant tres-cents anys, hi va haver a la vila. Això va ser degut a diverses circumstàncies de cada etapa,



Concert



Laverní

Antologia de l'obra de
Salvador Laverní
 Mestre de Capella de Sta. Maria de Marçà
 (1675-1758)

Conjunt Vocal i Instrumental
"Música Suavis"
 de l'Escola de Música de Canet de Mar

27 de Novembre de 2004 a les 22h
 A l'Església Parroquial (Capella Fondata)
 CANET de MAR

Preu Entrada: 6 euros

Laverní a qui estem escoltant avui, el qual, si bé era mataroní estava relacionat amb Canet per lligams de família i d'amistat amb els Milans.

Tomàs Milans va néixer a Canet el 1672 i hi va morir el 1742 i està enterrat en aquesta mateixa església. Al llarg de la seva carrera, Milans ocupà dos càrrecs de màxima importància en el món musical de la Catalunya del seu temps: la direcció musical de la Capella del Palau de la Comtessa (entengui's el virrei) —el centre més elitista del país—, després de 1714, va dirigir la capella de música de la catedral de Girona.

L'any 1995 Josep Rovira ja ens deia que «Tomàs Milans no solament va ser un dels músics més destacats de la seva època, sinó que un dels compositors més ben relacionats.

Milans fou coetani de Francesc Valls i Josep Picanyol. Picanyol, que era deixeble de Francesc Valls, l'any 1726 va succeir Milans a la catedral de Barcelona i va ser-ne el titular fins que al 1736 va anar de mestre de capella, al cèlebre convent de les *Descalzas de Madrid*: el punt de màxima categoria musical de tots els regnes de la corona d'Espanya. Picanyol, igual que Milans, era partidari decidit del mestissatge de la música nostrada amb els nous corrents que arribaven d'Itàlia. No es pot considerar, doncs, que fossin músics i compositors de poca volada i encara menys d'un esperit local escarransit. Després del Concili de Trento la música religiosa s'havia escampat d'una manera com no s'havia produït amb anterioritat, això es va produir sobretot durant els segles XVI, XVII

i XVIII i va coincidir amb els orígens i el primer —i més important— creixement de Canet com a població. Canet es va emancipar de Sant Iscle l'any 1599 i, en llarg de més de dos segles va créixer i desenvolupar gràcies a la marina mercant: Canet va arribar a tenir una destacada importància tant en la construcció naval com en el comerç marítim d'altura i cabotatge. Les drassanes de Canet van arribar a ser de les més importants del país. Crec que, originalment, la importància de l'arxiu no és separable del fet que l'activitat marítima va portar a l'aparició d'una burgesia marítima il·lustrada que va ser la responsable d'aquesta sorprenent activitat artísticoreligiosa. L'activitat marítima doncs, va generar recursos econòmics importants els quals, en part van anar a parar a la construcció i ampliacions successives del temple parroquial, amb la capella del Santíssim, millor dit, l'original i, el campanar singularíssim fet en pedra tallada portada tota pels vaixells de la vila des de Menorca. Dissortadament, les destruccions de l'estiu de 1936, no deixen veure la realitat del que acabo de dir al primer cop d'ull. A part de les dimensions del temps i de les successives ampliacions, l'edificació d'aquesta capella del Santíssim on ara som i el campanar que possiblement és l'únic que encara presenta l'aspecte original, encara és més difícil imaginar-se quins eren els elements artístics i artesanals continguts en aquestes instal·lacions religioses. L'existència d'un orgue barroc de factura única i dels retaules neoclàssics considerats els millors de Catalunya, eren dos dels elements destacats que foren destruïts i que seria prolix fer aquí un inventari permeneritzat que, per altra banda, si algú li interessa, trobarà al meu llibre «Guerra-revolució i contrarevolució a Canet de Mar». També van destinar abundants recursos, a la creació i sosteniment de la «capella» en la que hi havia els músics i compositors que van ser els seus creadors materials, tant amb partitures pròpies com recercades i intercanviades amb altres arxius

però jo n'assenyalaria dues de pròpies bàsicament. Primer: la presència d'una burgesia marítima il·lustrada que, entre els segles XVII i XVIII, va ser procliu a la demostració dels seus sentiments religiosos a través d'aquesta mena d'activitats que també constituïren una manifestació o exhibició de primer ordre del «status» econòmic adquirit de nou; «status» important certament.

L'altre fet i que no pot ser deslligat de l'anterior, és la presència d'unes personalitats molt destacades no pas a nivell local sinó en el món musical del seu temps.

La més important d'aquestes personalitats fou, sens dubte, la de Tomàs Milans, però també caldria sumar-hi noms com Saurí, Jover, Clausell o el mateix Salvador

de tot arreu del país i de l'estranger. Hi ha factors absolutament significatius que ens fa veure quina va ser la importància de l'activitat marítima de Canet, com el fet que, el primer vaixell que va obrir la ruta d'Amèrica (abans de la promulgació de la llei que va autoritzar als catalans a comerciar-ho), va ser un viatge patrocinat per la companyia Alegre de Barcelona però que el va dur a terme un vaixell de Canet, enterament tripulat per canetencs i patronejat per un Clausell (de la mateixa nissaga dels músics que de seguida haurem d'esmentar). Aquest viatge, que no va ser econòmicament rendible, va resultar decisiu perquè va obrir els ports americans al comerç català, la qual cosa, com és ben sabut, transcendent per al posterior desenvolupament econòmic de Catalunya.

Aquesta bonança econòmica al llarg d'aquests segles, va permetre que a l'església de Canet hi hagués músics professionals «de plantilla», intèrprets i compositors alhora, finançats en els primers temps, pel gremi marítim principalment. A aquest gremi hi pertanyien famílies acabalades que, per la seva activitat, estaven en contacte permanent amb l'estranger.

Això pel que fa als segles XVII i XVIII però, pel que fa al segle XIX del qual encara no n'hem dit res, cal destacar la presència d'un altre canetenc insigne: Joan Badaró i Puig, conegut popularment per a nosaltres com a «el Pare Joan». El pare Joan va néixer a Canet el 1815 i va morir-hi el 1892 i el seu llegat va ser decisiu per a la música religiosa al segle XIX a l'església de Canet. El pare Joan, a més de ser un gran músic i compositor de remarca, va exercir d'agrònom, pedagog i botànic. Exiliat a França arran de la revolució liberal, va arribar a mestre de capella de la Catedral de Viènnas i de l'Havana, on es va traslladar més tard. Com a botànic, Badaró va ser el primer en catalogar de forma exhaustiva la flora dels Alps, tasca que després va continuar a Amèrica amb la flora de la immensa serra-

lada dels Andes.

De no ser perquè la seva mare (que s'anava fent vella, no tenia cap més parent i estava sola a Canet) un músic i un científic de la talla del pare Badaró, difícilment hauria residit tant temps al mateix poble on va néixer. El cas és però que, per a aquesta circumstància familiar ben favorable per a nosaltres, Joan Badaró va passar la segona part de la vida a Canet, dedicat lògicament a la música i també a ensenyar lletra i comptabilitat als minyons i noves tècniques de conreu de la vinya i dels fruiters als pagesos. Ambdues docències les va exercir gairebé sempre amb alumnes sense recursos que després el compensaven treballant al seu costat a la vinya. En el testament de l'ascètic Pare Joan, com si fos l'única gota de frivolitat de la seva vida, hi fa constatar que és propietari d'un arpa que havia estat de la marquesa de Maintenon, la cèlebre favorita de Lluís XIV.

Tornant al tema de la música de l'arxiu parroquial i per acabar espero que hagi quedat clar que no es tracta d'un arxiu rural, ni una improvisació d'aficionats. Es tracta d'un autèntic aplec antològic recopilat i format en més de tres segles per elements plenament il·lustrats i cosmopolites.

La bondat de l'arxiu ve avalada per les qualitats artístiques i les relacions de personalitats com Milans o Badaró, que eren d'aquí com també havien nascut a Canet, Saurí, Clausell i Jover i de Joan Badaró que també són autors presents a l'arxiu, però ni ha molts d'altres de molt bons.

Cal tenir presents els mestres, organistes i compositors que s'anaren succeint a la capella de música (origen de l'arxiu) que des del segle XVIII van ser Pere Violant, Miquel Oller, Tomàs Milans, Francesc Clausell, Joan Pujadas, Salvador Ferrer, Bartomeu Marges, Jaume Goday, Ramon Clausell, Llorenç Ferrer, Antoni Gil, Salvador Jordana, Josep Guillaument, Josep Soler, Tomàs Jover, Isidre Jover, Josep Fabré, Jaume Puig, Alfons Dotras, Salvador Dotras, Joan Serrabella, i en Jaume Dotras Ser-

rabella.

Durant el segle XIX Canet va continuar —precisament perquè hi havia tradició musical— la presència de músics tan destacats com alguns membres de la nissaga Bartoldo, o sigui, dels Roig, que si els deien de can Bartoldo en vers de can Bartomeu, era de tan italianitzats com estaven. Aquesta família de melòmans marins tenien casa de trànsit a Trieste, una ciutat que com és ben sabut hi confluïen les novetats i influències musicals italianes i les de l'Europa Continental. A part d'això, hi ha també el fet perfectament demostrat que l'arxiu de Canet mantenia un intercanvi de partitures amb altres arxius de la península ibèrica, tant d'Espanya com de Portugal. Aquestes són, a la meua manera de veure, algunes de les raons que expliquen que a Canet hi hagi un arxiu musical d'aquesta categoria.

L'existència d'un arxiu com aquest representa per nosaltres ser els dipositaris d'un patrimoni de valor incalculable. Jo diria que, la presència d'aquest arxiu representa en primer lloc pels canetencs el testimoni més feient de l'etapa més transcendent de la història de la nostra comunitat i també la vàlua artística que reconeixen les més doctes autoritats en la matèria les quals no es cansen de defensar que la qualitat i la quantitat de les obres aplegades a Canet, és comparable al que hi ha als fons musicals de les biblioteques de Catalunya de Barcelona, la de Tarragona o la de Montserrat.

Per més que ara la nostra comunitat estigui en hores baixes, això no vol dir ni molt menys que sempre hagi estat així i, la presència d'aquest arxiu ho demostra, la seva existència no és casual sinó causal, que vol dir tot el contrari.

I, com que per mi, la seva vàlua no té dubtes, em sembla que el quid actualment està com donar-lo a conèixer i no solament a Canet, sinó a tot arreu on hi hagi interès per aquesta classe de música.

Xavier Mas Gibert